

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תינוק שנשבה לבין הנכרים - המשך

(ס"ט א') (ומברר) ואלא מונבז שגגה במאי (כלומר, הואיל וצריך ידיעה, במה שגג?) (ומבאר) כגון ששגג בקרבן (יודע שחייבים על זדונו כרת, אבל אינו יודע שחייב על שגגתו חטאת).

ורבנן (החולקים על מונבז בברייתא), שגגת קרבן לא שמה שגגה (עד שישגוג בעבירה עצמה).

(ומבררת הגמרא) ורבנן, שגגה במאי?

רבי יוחנן אמר: כיון ששגג בכרת, אף על פי שהזיד בלאו (שאז הקרבן על שגגת הכרת הוא בא⁴). וריש לקיש אמר: עד שישגוג בלאו וכרת (ששגגת כרת בלבד אינה שגגה).

תנן: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, והוינן בה, מנינא למה לי? ואמר רבי יוחנן: שאם עשאו כולן בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת. היכי משכחת לה (דמחייב)? בזדון שבת ושגגת מלאכות².

בשלמא לרבי יוחנן (דאמר שגגת כרת שמה שגגה), דאמר כיון ששגג בכרת אף על פי שהזיד בלאו, משכחת לה כגון דידע לה לשבת בלאו³; אלא לרבי שמעון בן לקיש, דאמר עד שישגוג בלאו ובכרת, דידע ליה לשבת במאי?

(ומתרץ) דידעה בתחומין (דאינן בקרבן), ואלביא דרבי עקיבא⁴.

(ס"ט ב') אמר אביי: הכל מודים (אפילו רבי יוחנן הסובר שאין צריך שישגוג בלאו) בתרומה⁵, שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג (גם) בלאו שבה⁶.

רבא אמר: מיתה (שכתוב בתרומה) במקום כרת (של שאר עבירות) עומדת, וחומש (של שגגת תרומה) במקום קרבן (של שגגת שאר עבירות) קאי (ולרבי יוחנן חייב חומש על שגגת מיתה, אף שהזיד בלאו).

שיטות הראשונים

תינוק שנשבה לבין הגויים: פסק הרמב"ם (שגגות ב,ו) כרב ושמואל, הסוברים דכהכיר ולבסוף שכח דמי, ולכן

1. רבי יוחנן סובר שמהסמיכות של "לעשה בשגגה" (במדבר טו,כט) ל"והנפש אשר תעשה ביד רמה...ונקרתה" (במדבר טו,ל); שמשם למדו חכמים שחטאת באה על שגגת לאו שיש בו כרת, דורשים חכמים גם שאפילו אם שגג בכרת בלבד, הרי זו שגגה לחייב עליה חטאת (רש"י). שהרי בפסוק זה לא נזכר איסור לא תעשה כלל, אלא כרת בלבד (תוספות ד"ה כגון ששגג, ס"ט א').
2. דיועד שהוא שבת, ושגגת מלאכות, דאינו יודע שהמלאכות הללו אסורות. דאי בזדון מלאכות ושגגת שבת, דיועד שהן אסורות בשבת אבל שכח שהיום שבת, הא תנן דאינו חייב אלא אחת לכל שבת. וזדון שבת לא הוי אלא אם כן יודע אחת מהלכותיה, דאי לא ידע בחדא מינייהו, אין שבת חלוק לו משאר ימים, וזה ששגג בכולן, אין כאן זדון שבת. רש"י.
3. משכחת לה זדון שבת בלאוין, ושגגת מלאכות בכריתות; דיועד לה לשבת שהוזהר על הלאוין, או של כולן או של אחת מהן. רש"י.
4. דאמר במסכת סוטה (כ"ז ב', ל' ב') תחומין דאורייתא נינהו. רש"י.
5. זר שאכל תרומה בשוגג משלם חומש, שנאמר (ויקרא כב,יד): "וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמִשְׁתּוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ". אבל אם אכלה במזיד אין מוסיף חומש, וחייב מיתה בידי שמים.
6. כאמור לעיל, רבי יוחנן נפקא ליה מסמיכות שגגה לכרת, ומיתה בידי שמים שאני.



הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

"תינוק שנשפה לבין הגויים, וגדל ואינו יודע מה הם ישראל ולא דתם, ועשה מלאכה בשבת, ואכל חלב ודם וכיוצא בהן - כשיודע לו שהוא ישראל ומצוה על כל אלו, חייב להביא חטאת על כל עברה ועברה. וכן כל כיוצא בזה."

שגגת קרבן: פסק הרמב"ם (הל' שגגות ב,ב), כרבנן דמונבז, ששגגת קרבן לאו שמה שגגה, ולכן "אם ידע שהיא בכרת ושגג בקרבן, ולא ידע אם חייבין עליה קרבן אם לאו - הרי זה מזיד, ששגגת קרבן אינה שגגה בעברות אלו שחייבין עליהן כרת."

שגגת כרת: פסק הרמב"ם (הל' שגגות ב,ב) כרבי יוחנן אליבא דרבנן, הסובר שגגת כרת בלבד שמה שגגה, ולכן "עבר עברה, וידע שהיא בלא תעשה, אבל אינו יודע שחייבין עליה כרת - הרי זה שגגה, ומביא חטאת."

שגג במיתה בידי שמים: פסק הרמב"ם (הל' תרומות י,א) כרבא, שמיתה במקום כרת עומדת, ושגגת מיתה בידי שמים נחשבת שגגה, ולכן "אפלו ידע שהיא תרומה ושהוא מזוהר עליה, אבל לא ידע אם חייב עליה מיתה אם לאו - הרי זה שגגה, ומשלים קרן וחמש"

שכח את חשבון הימים ואינו יודע מתי שבת

(ס"ט ב') אמר רב הונא: היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים, ומשמר יום אחד (כברייתו של עולם, שימי חול נמנו תחילה). חייא בר רב אומא: משמר יום אחד ומונה שישה (כאדם הראשון, שנברא בערב שבת).

(ומקשה) **תניא:** היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה, ומשמר יום אחד! תיובתא דחייא בר רב, תיובתא.

אמר רבא: בכל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו, בר מההוא יומא.

(ומקשה) וההוא יומא לימות?

(ומסיק) אלא: כל יום ויום עושה לו פרנסתו, אפילו ההוא יומא.

וההוא יומא במאי מינכר ליה? בקידושא ואבדלתא (לזכרון בעלמא, שלא תשתכח שבת ממנו).

אמר רבא: אם היה מכיר מקצת היום שיצא בו (שזוכר מספר הימים מיציאתו, ומתוך כך יודע מתי היום השמיני ליציאתו, שהוא היום בשבוע בו יצא לדרך), עושה מלאכה כל היום כולו (שבשבת ודאי לא יצא).

שיטות הראשונים

היה מהלך במדבר ואינו יודע מתי שבת: פסקו רי"ף, רא"ש, ורמב"ם כרב הונא, שמונה שישה ימים ומשמר יום אחד. וכן פסק השו"ע.

וההוא יומא לימות: הקשה הריטב"א, וכי מפני שיתענה יום אחד בשבוע ימות?! ותיירץ, דעל כרחין מיירי הכא

7. או"ח שמד,א. מקורות - רי"ף (לא א). רא"ש (סי' א). רמב"ם (הל' שבת ב,כב).



הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כשאנו יכול לעמוד בלא אכילה; דאי כשיכול להתענות, אפילו בשאר ימים נמי אסור לעשות מלאכה, דכל אחד מהם ספק שבת הוא. ומפני פקוח נפש הוא שהתירו, כדי פרנסתו.

בכל יום עושה כדי פרנסתו: כתב הר"ן, ולא פרנסה מרווחת, אלא מצומצמת, כדי שיוכל לחיות בו באותו היום בצמצום⁸. שלא הותר לו אלא מפני פיקוח נפש בלבד. ומשמע מדבריו, דלא שרינן ליה לעשות מלאכה, אא"כ הוא עני שאין לו ממה להתפרנס. אבל אם יש לו, אסור לעשות מלאכה עד שיכלה מה שיש לו⁹. וכן כתב הכלבו. וכן פסק השו"ע¹⁰.

יציאה חוץ לתחום: כתב הר"ן שבשאר ימים יוצא חוץ לתחום, דאם לא כן יעמוד לעולם במדבר. ואפילו בהוא יומא נמי מותר לצאת חוץ לתחום, הואיל ותחומין דרבנן. **והמאירי** כתב, דמכל מקום בהוא יומא, דוקא עד שלוש פרסאות. **והשו"ע**¹¹ כתב שמותר לילך בו בכל יום.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שמד)

- א. ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה שבועה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקדוש והבדלה. ואם יש לו ממה להתפרנס, אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו ואז יעשה מלאכה בכל יום, אפלו ביום שמקדש בו, כדי פרנסתו מצמצמת. ומתיר לילך בו בכל יום, אפלו ביום שמקדש בו.
- ב. היה יודע מנין יום שיצא בו, כגון שיודע שהיום יום רביעי או יום חמישי ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא, מתיר לעשות מלאכה כל מה שירצה ביום שמיני ליציאתו שביום כזה יצא מביתו, דבדאי לא יצא בשבת; וכן ביום ט"ו, וביום כ"ב, וכן לעולם.

8. אמנם ראה אור זרוע (הל' ערב שבת ס' טו) שכתב: גירסת ירושלמי, בכל יום ויום עושה כדי קיום הנפש, דהיינו כל דהו רק להשיב הנפש. ואתי שפיר הא דפריך ההוא יומא לימות, דמאחר שלא אכל ערב שבת אלא כדי להשיב הנפש, וכן בה' בשבת אם לא יאכל כלום בשבת יש לירא שמא ימות. אבל לפי ספרים שלנו דגרסינן כדי פרנסתו, מאחר שאכל אתמול כל צורכו אין לירא שמא ימות אם יתענה.

9. ב"י.

10. או"ח שמד, א. מקורות - ר"ף (לא א ברי"ף). כלבו (ס"ל לא).

11. או"ח שמד, א. וכתב המשנ"ב (ס"ק ח) אפילו כמה פרסאות, שאם ישאר במדבר, יחלל שבת וימות בארץ גזירה. וראה ביה"ל (ד"ה אפילו) שדן לגבי הנחת תפילין. מקורות - ר"ן (לא א ברי"ף, ד"ה בקדושה).